

Justyna Wiktorowicz, Janusz Zrobek***

PODATEK VAT W ŚWIECIE BADAŃ EMPIRYCZNYCH WŚRÓD ROLNIKÓW

1. UWAGI WSTĘPNE

Inwestycje dokonywane przez rolników i przyjmowany profil produkcji w znaczącej mierze determinują ich stosunek do istniejącego systemu podatkowego. Obciążenie konkretnymi rozwiązaniami (wariantami) tego systemu rzutowe dostatecznie silnie na działalność gospodarczą rolników i zmusza do szczegółowej analizy w przeprowadzanych kalkulacjach ekonomicznych.

Do najważniejszych podatków pośrednich zalicza się podatek od wartości dodanej – VAT. W rolnictwie nabrał on znaczenia od niedawna. Nieprzetworzone produkty rolne były bowiem całkowicie zwolnione z tego podatku. Wprowadzenie w 2000 r. 3-procentowej stawki VAT-u na nieprzetworzoną żywność umożliwiło jego upowszechnienie również w przypadku produkcji rolnej, pozwalając na odliczenie podatku zapłaconego w cenach zakupu środków do produkcji rolnej.

Wprowadzone zostały dwa systemy VAT-owskie – ogólny i ryczałtowy. W efekcie pojawiły się dwa typy rolników-podatników. Rolnik ryczałtowy, który nie jest podatnikiem VAT-u i korzysta przy sprzedaży swoich produktów rolnych ze zwolnienia od tego podatku, ma możliwość otrzymania częściowego, ryczałtowego zwrotu podatku naliczonego w dokonywanych przez niego zakupach. Z kolei rolnik rozliczający się na zasadach ogólnych jest zarejestrowanym podatnikiem VAT-u i ma możliwość odzyskiwania na zasadach ogólnych podatku naliczonego w dokonywanych przez siebie zakupach towarów i usług.

* Dr, adiunkt w Katedrze Statystyki Ekonomicznej i Społecznej, Uniwersytet Łódzki.

** Dr hab., adiunkt w Katedrze Marketingu, Uniwersytet Łódzki.

2. ZAŁOŻENIA METODYCZNE BADAŃ

Wprowadzenie VAT-u na nieprzetworzone produkty rolne nie miało na celu nałożenia dodatkowego obciążenia fiskalnego na rolników, ale miało umożliwić rolnikom jako producentom odzyskanie płaconego przez nich podatku VAT. Uzyskali oni prawo do odliczenia VAT-u, jaki płąć w cenach towarów i usług, kupowanych w celu prowadzenia produkcji rolnej (paliw, części zamiennych, energii, węgla, pasz, środków ochrony roślin, maszyn itp.).

Pojawia się więc pytanie dotyczące preferencji, odnoszących się do systemu VAT-owskiego, gospodarstw o różnych rozmiarach, skali towarowości i odmiennych profilach produkcji. Ustalenia wymaga, który z systemów VAT-owskich jest uważany w konkretnych warunkach za bardziej opłacalny dla rolników.

W celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie przeprowadzono badanie ankietowe wśród rolników. Miało ono ukazać ocenę obydwu wariantów rozliczania się z podatku VAT przez właścicieli gospodarstw rolnych.

Zawarte w kwestionariuszu pytania dotyczyły, obok ogólnej charakterystyki gospodarstwa rolnego, rozmiaru obrotów, profilu działalności, kwestii związanych z wprowadzonym podatkiem VAT. Były to pytania dotyczące zasad rozliczania VAT-u, kryteriów wyboru systemu VAT-owskiego, oceny korzyści płynących z opodatkowania rolnictwa, trudności związanych z funkcjonowaniem i rozliczaniem podatku, wysokości stawek na nieprzetworzone produkty rolne i środki do produkcji rolnej, prowadzenia informacji o zasadach funkcjonowania podatku VAT w rolnictwie.

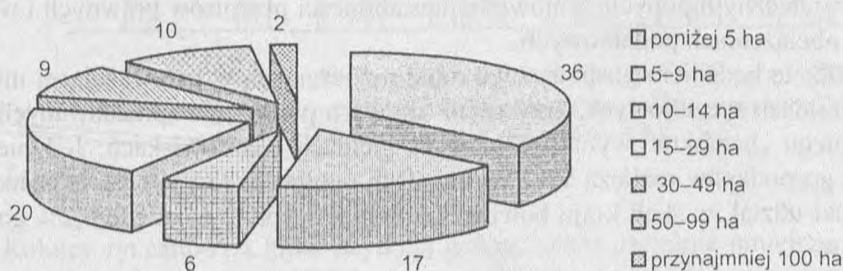
Badanie zostało przeprowadzone w 2001 r. w województwach łódzkim i dolnośląskim. Województwo łódzkie można uznać za „średnie” pod względem struktury osiąganych wyników produkcyjnych, natomiast w województwie dolnośląskim większość stanowią gospodarstwa rozwojowe o ponadprzeciętnych parametrach produkcyjnych¹.

Do badania pozyskano próbę losową składającą się ze 158 gospodarstw. Jej dobór przeprowadzony został poprzez warstwowanie proporcjonalne, którego kryterium stanowiła powierzchnia gospodarstwa. Pozwoliło to na uzyskanie struktury próby zbliżonej do struktury powierzchniowej wszystkich indywidualnych gospodarstw w Polsce. Trudności związane z dostępnością operatów losowania gospodarstw rolniczych przezwyciężono dzięki współpracy z firmą prowadzącą dystrybucję obrotowych środków do produkcji rolnej.

¹ Por. np. J. Arcipowski, *Wyniki ekonomiczne gospodarstw młodych rolników prowadzących zapisy rachunkowości w swoich gospodarstwach w 2002 r.*, ARiMR, Warszawa 2003, materiały powielone.

3. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ ZBIOROWOŚCI

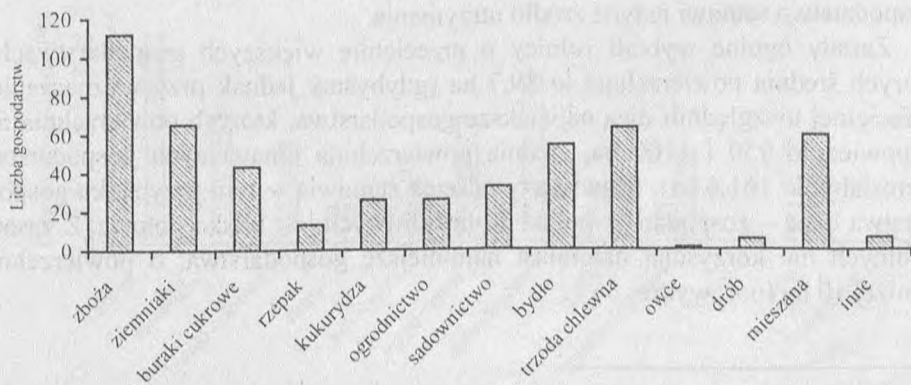
W strukturze obszarowej badanej próby najliczniej reprezentowane są gospodarstwa w przedziale do 10 ha (53%). Gospodarstwa o powierzchni 10–30 ha stanowiły 26%, a o areale przekraczającym 30 ha – 21% (por. wykres 1).

Wykres 1. Struktura obszarowa gospodarstw użytkowanych przez ankietowanych rolników (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie własnych badań ankietowych.

Wśród kierunków produkcji roślinnej zdecydowanie dominują uprawy polowe, a zwłaszcza zboża i ziemniaki, zaś wśród kierunków zwierzęcych trzoda chlewna i bydło (por. wykres 2). Struktura produkcji jest więc typowa dla polskiego rolnictwa i okazuje się w dużej mierze pochodną struktury obszarowej.

Wykres 2. Kierunki produkcji w ankietowanych gospodarstwach

Źródło: jak do wykresu 1.

Większość gospodarstw ocenia nisko własną sytuację ekonomiczną – aż 35% badanych rolników uważa, że ich sytuacja finansowa jest zła, a nawet bardzo zła i to w sytuacji, gdy korzystali oni ze wsparcia państwa, zwłaszcza kredytów preferencyjnych i dopłat ARiMR (ponad 50% ankietowanych), a także bonów paliwowych i kredytów kupieckich. Znamienne wydaje się, że jako bardzo dobrą ocenil własną kondycję finansową tylko jeden rolnik, prowadzący gospodarstwo o powierzchni 12 ha, o profilu sadowniczo-ogrodniczym². Przyczyn słabości rolnicy upatrują głównie w konkurencyjnym imporcie żywności oraz niedostatecznym popycie krajowym, niestabilności przepisów prawnych i wysokich obciążeniach podatkowych.

Objęte badaniem gospodarstwa rolne rozliczane są w przeważającej mierze na zasadach ryczałtowych, przy czym część ich produktów sprzedawanych jest w obiegu „bezfakturowym”, głównie na giełdach i targowiskach. Jedynie ok. 10% gospodarstw rozlicza VAT na zasadach ogólnych. Jest to i tak stosunkowo wysoki udział, w skali kraju bowiem taką opcję wybrało zaledwie 0,2% gospodarstw.

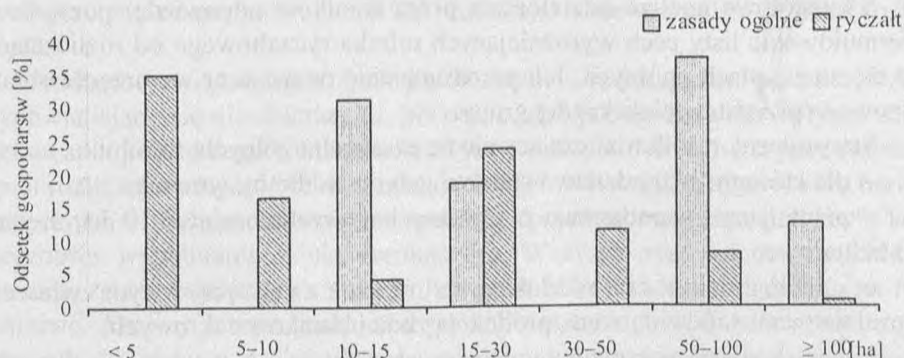
Małe zainteresowanie podatkiem VAT rozliczanym na zasadach ogólnych wynika z rozpowszechnionej wśród rolników opinii o mało korzystnych dla nich rozwiązaniach zawartych w tym systemie. Tego zdania było ponad 50% ankietowanych, a kolejne 34% nie miało wyrobionego zdania co do ich przydatności.

Wskazane jest ustalenie czynników mogących mieć wpływ na podejmowane przez rolników decyzje co do wyboru rozwiązań w zakresie VAT-u – ogólnego bądź ryczałtowego systemu tego podatku.

W świetle otrzymanych wyników można stwierdzić, że zasady ogólne VAT-u wybierają raczej rolnicy młodzi (nie ma w tej grupie osób najstarszych, powyżej 50. roku życia). Młodzi rolnicy prowadzą gospodarstwa średnio od ok. 16 lat. Dla dwunastu na szesnastu rolników, którzy wybrali zasady ogólne VAT-u, gospodarstwo stanowi jedyne źródło utrzymania.

Zasady ogólne wybrali rolnicy o przeciętnie większych gospodarstwach, których średnia powierzchnia to 39,7 ha (gdybyśmy jednak przy wyznaczaniu przeciętnej uwzględnili dwa największe gospodarstwa, których powierzchnia to odpowiednio 950 i 1100 ha, średnia powierzchnia omawianych gospodarstw wzrosłaby do 161,6 ha). Największy odsetek stanowią w tym przypadku gospodarstwa duże – gospodarstw ponad 30-hektarowych jest blisko połowa. Z zasad ogólnych nie korzystają natomiast najmniejsze gospodarstwa, o powierzchni poniżej 10 ha (por. wykres 3).

² A przecież w przypadku większości badanych rolników (57,6%) użytkowane gospodarstwo nie stanowi jedyne źródła utrzymania. Czerpią oni dochody głównie z pracy najemnej, znaczący jest także odsetek gospodarstw, w których choć jeden współużytkownik pozostaje emerytem bądź rencistą.

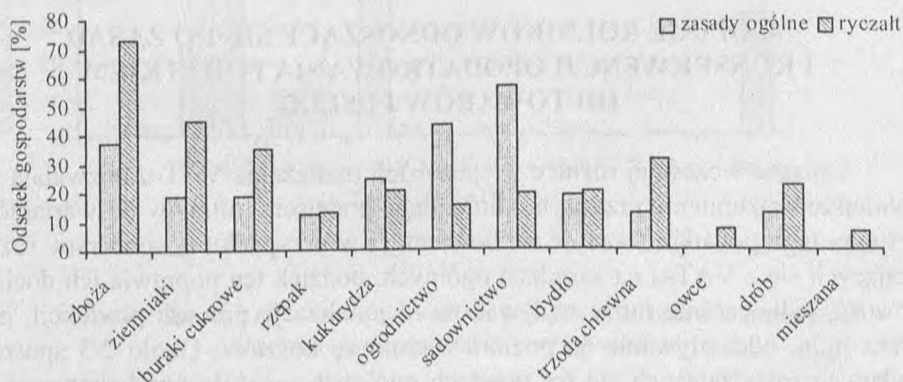

Wykres 3. Struktura obszarowa gospodarstw użytkowanych przez ankietowanych rolników w zależności od sposobu rozliczania podatku VAT

Źródło: jak do wykresu 1.

Rolnicy ryczałtowi z kolei użytkują gospodarstwa znacznie mniejsze – ich przeciętna powierzchnia to 19,8 ha, choć w grupie tej, co zaskakujące, znalazło się też gospodarstwo 350-hektarowe (po wyeliminowaniu go z szeregu otrzymujemy przeciętną powierzchnię na poziomie 13,8 ha). Jak wynika z wykresu 3, zdecydowanie najwięcej jest w tej grupie gospodarstw do 5 ha (36%).

Wśród kierunków produkcji preferowanych przez rolników rozliczających się na zasadach ogólnych dominują uprawy polowe (w tym zwłaszcza zboża, rzepak, buraki cukrowe i ziemniaki) oraz ogrodnictwo i sadownictwo. Ryczałtownicy z kolei uprawiali głównie zboża (73% rolników), ziemniaki (45%), buraki cukrowe (35%), a wśród kierunków zwierzęcych dominowała hodowla trzody chlewnej, bydła i drobiu (por. wykres 4).

Wykres 4. Kierunki produkcji w ankietowanych gospodarstwach w zależności od sposobu rozliczania podatku VAT

Źródło: jak do wykresu 1.

Szczegółowa analiza udzielonych przez rolników odpowiedzi pozwala na sformułowanie listy cech wyróżniających rolnika ryczałtowego od rozliczającego się na zasadach ogólnych. Ich przedstawienie pozwala na stworzenie obrazu typowego przedstawiciela każdej grupy.

Statystyczny rolnik rozliczający się na zasadach ogólnych, to rolnik:

- dla którego gospodarstwo stanowi jedyne źródło utrzymania,
- użytkujący gospodarstwo o powierzchni przekraczającej 10 ha, średnio 40-hektarowe,
- zajmujący się raczej produkcją roślinną niż zwierzęcą, w tym zwłaszcza ogrodnictwem, sadownictwem, produkcją zbóż i buraków cukrowych,
- zatrudniający pracowników najemnych,
- sprzedający produkty o wartości przekraczającej 23 tys. zł miesięcznie, głównie bezpośrednio do zakładów przetwórczych, ale również na eksport, do sieci handlowych i na giełdach.

Analogicznie, „statystyczny” rolnik rozliczający się na zasadach ryczałtu to rolnik:

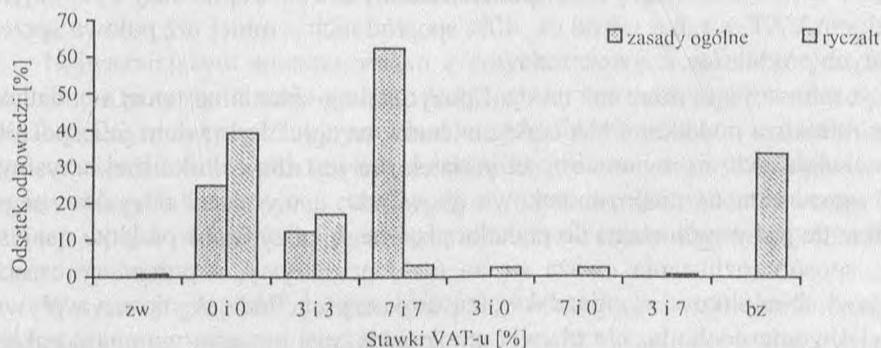
- użytkujący gospodarstwo małe lub średnie, przeciętnie 14-hektarowe,
- zajmujący się raczej produkcją zwierzęcą (wysoki udział zbóż i ziemniaków może wynikać z przeznaczenia ich na pasze, co ma miejsce zwłaszcza przy hodowli bydła i trzody chlewnej),
- niekorzystający z najemnej siły roboczej lub czyniący to w niewielkim stopniu,
- sprzedający produkty o wartości miesięcznej ok. 14 tys. zł, przede wszystkim bezpośrednio do zakładów przetwórczych, ale również na targowiskach, na giełdach, bezpośrednio do sklepów, a także indywidualnym pośrednikom.

4. OPINIE ROLNIKÓW ODNOSZĄCE SIĘ DO ZASAD I KONSEKWENCJI OPODATKOWANIA PODATKIEM OD TOWARÓW I USŁUG

Opisane wcześniej różnice w sposobach rozliczania VAT-u pozwalają na pełniejsze zrozumienie przyczyn odmiennego podejścia rolników do wariantów systemu tego podatku. Okazuje się bowiem, iż w przypadku gospodarstw rozliczających się z VAT-u na zasadach ogólnych, podatek ten poprawia ich dochodowość, jednocześnie może wpływać na racjonalizację procesu produkcji, poprzez m.in. oddziaływanie na poziom i strukturę kosztów. Około 2/3 spośród badanych rozliczających się na zasadach ogólnych uważało opodatkowanie tą daniną za korzystne dla rolnictwa, gdyż odzyskują podatek płacony w środkach produkcji, 1/3 respondentów była jednak innego zdania, gdyż „więcej podatku

VAT płaci się razem ze środkami do produkcji, a nie można go w pełni rozliczyć”.

Trudności związanych z funkcjonowaniem i rozliczaniem podatku VAT wypowiadający się nie dostrzegali, podobnie jak i jakiegokolwiek wpływu opodatkowania pośredniego rolnictwa na zbyt produktów. Niemal wszyscy respondenci rozliczający się z VAT-u na zasadach ogólnych twierdzili, że nie ma barier związanych z rozliczaniem w tym systemie (pojedyncza uwaga dotyczyła konieczności wypełniania wielu formularzy). Wszyscy respondenci stwierdzili również, że nie zamierzają zmienić rozliczenia VAT-u z zasad ogólnych na ryczałtowe. Analizy przeprowadzone z punktu widzenia gospodarstw rolnych należących do badanej próby ukazują, że rolnicy rozliczający się na zasadach ogólnych mają bardziej ugruntowaną opinię na temat stawek VAT-u, które przynosiłyby im największe korzyści. Rolnicy zdecydowanie preferowali jednolitą stawkę VAT-u na nieprzetworzone produkty rolne i środki do produkcji rolnej. Około 3/4 spośród nich uważało za najodpowiedniejszą stawkę na poziomie 7%. Ponadto sugerowano możliwość dodatkowych dwóch opcji: zerowej lub 3-procentowej stawki na obie grupy produktów, ale takich wskazań było niewiele (por. wykres 5). Ta jednoznaczność wypowiedzi wynika zapewne z kalkulacji, jakich dokonywali ankietowani obserwując dane rachunkowe swych gospodarstw. Dokładna znajomość struktury kosztów i ich wielkości daje lepszą znajomość podatku VAT i korzyści płynących z wprowadzania zmian.

Wykres 5. Stawki VAT-u na nieprzetworzone produkty rolne oraz środki do produkcji proponowane przez ankietowanych rolników

zw – zwolnione; bz – brak zdania.

Źródło: jak do wykresu 1.

Okolo 60% spośród rozliczających się z VAT-u na zasadach ogólnych uważało, iż rolnicy nie są dobrze informowani o zasadach funkcjonowania tego podatku w rolnictwie, a wiedzę na ten temat czerpali głównie z Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego (WODR) (ponad 85% wskazań) i mediów, w tym przede wszystkim z prasy (również 85% wskazań). Okolo 35% spośród badanych wskazywało na biuletyny jako źródło informacji. W pojedynczych przypadkach podkreślano kontakty z innymi rolnikami, a także z urzędem skarbowym.

Wśród rozliczających się na zasadach ryczałtowych ujawnia się wyraźnie inne podejście do podatku VAT. W tym systemie rozliczało się ok. 90% objętych badaniem gospodarstw. Przyczyny jego popularności są jednoznaczne i generalnie sprowadzają się do zbyt niskiej dochodowości gospodarstw wynikającej z niskiego poziomu sprzedaży. Niewielka część respondentów podkreślała jego prostotę, łatwość stosowania w praktyce.

Jednocześnie pytani o bariery, jakie widzą w rozliczaniu się z VAT-u na zasadach ogólnych, wskazywali, że system ogólny ma bardzo jednostronną motywację, ukierunkowuje bowiem na sprzedaż, staje się opłacalny przy pewnym poziomie dochodów, wymaga prowadzenia pełnej dokumentacji przedsięwzięć gospodarczych. Jego opłacalność ujawnia się w warunkach stosunkowo intensywnego inwestowania, co nie dla wszystkich rolników jest w danym okresie wskazane. W efekcie żaden z ankietowanych nie zamierzał zmienić zasad rozliczania VAT-u w gospodarstwie z ryczałtowego na ogólny i to pomimo tego, iż niemal w 20% ankietowanych gospodarstw rolnych 100% sprzedaży było objęte podatkiem VAT, a tylko wśród ok. 40% spośród nich – mniej niż połowa sprzedawanych produktów.

Ryczałtowcy nie mieli też na ogół pozytywnego zdania na temat opodatkowania rolnictwa podatkiem VAT. Argumentów na „nie” było wiele. 2/3 spośród wypowiadających się twierdziło, że podatek ten jest dla rolnika niekorzystny, gdyż wprowadza na niego dodatkowe obowiązki, a wysokość odzyskiwanego podatku nie jest współmierna do podatku płaconego, odzyskanie podatku nie jest łatwe, sposób rozliczania uważa się za mało przejrzysty, a procedury czasochłonne i skomplikowane, nieadekwatne do korzyści. Podatek nie ma wpływu na zwiększenie dochodu, nie ułatwia też sprzedaży, a ponadto wymusza zakładanie konta bankowego, którego prowadzenie wymaga opłat. Okolo 1/5 rolników nie miało zdania w tej kwestii. Podkreślano konieczność oceny ewentualnych efektów w dłuższym horyzoncie czasowym, gdyż „na razie trudno cokolwiek na ten temat powiedzieć”. Pozostali rolnicy wyrażali odczucia ambiwalentne, z jednej strony dostrzegali pozytyw, gdyż można odzyskać część podatku VAT, z drugiej jednak podkreślano równoczesne wprowadzenie bądź podniesienie stawki podatku VAT na środki ochrony roślin, nawozy i maszyny, odzyskuje się bowiem tylko nieznaczną część podatku. Tylko trzech respondentów

uważało, że podatek VAT jest korzystny, bo pozwala odzyskać część podatku zapłaconego za środki produkcji. Pogląd ten głoszono z pewnymi zastrzeżeniami, podkreślając brak zaufania do tego, czy ta korzystna sytuacja zostanie utrzymana.

Badania nie wykazały jakiegokolwiek wpływu podatku VAT na ułatwienie zbytu. Nie stwierdzono również żadnych trudności związanych z funkcjonowaniem i rozliczaniem podatku, konkludowano to w formie „na razie nie”.

Zdaniem ankietowanych ryczałtowców stawki VAT-u na nieprzetworzone produkty rolne i środki do produkcji rolnej powinny być utrzymane na tym samym poziomie. W opinii tych rolników przeważa wybór stawek 3-procentowych i zerowych. W ich przypadku zauważana jest jednak znaczna różnorodność odpowiedzi oraz znaczny odsetek osób niemających na ten temat zdania. Takie rozproszenie wypowiedzi sugeruje niską świadomość zasad podatku VAT i płynących stąd korzyści. Potwierdzają to wypowiedzi odnoszące się do stopnia znajomości zasad funkcjonowania podatku VAT. Przeciwstawne opinie respondentów układały się niemal na tym samym poziomie. Niespełna 51% twierdziło, że rolnicy są informowani dobrze, a pozostali ankietowani byli przeciwnego zdania. Podstawowe źródło informacji stanowiły szkolenia w WODR (ponad 83% wskazań), media (w tym zwłaszcza prasa – łącznie ok. 65% wskazań), znajomi rolnicy (ok. 10% wskazań).

5. WNIOSKI KOŃCOWE

Najważniejszym spostrzeżeniem z dotychczasowych rozważań jest stwierdzenie, że przy rozliczeniu podatku VAT rolnicy nie postrzegali barier o podłożu formalnym i organizacyjnym, choć nie brakowało głosów o czasochłonności procedur rozliczeniowych (zwłaszcza wśród ryczałtowców) i stosunkowo niskiej oceny strony informacyjnej, odnoszącej się do systemów opodatkowania. Decydujący wpływ na wybór konkretnego rozwiązania miały czynniki o charakterze ekonomicznym.

W sytuacji gospodarstw rozwojowych, inwestujących w majątek trwały, zasady ogólne przynoszą więcej korzyści, ponieważ ryczałtowy zwrot nie rekompensuje im zapłaconego podatku naliczonego. Wpływ systemu VAT-owskiego sprzyja intensyfikowaniu działań inwestycyjnych i prowadzi do powiększenia areалу użytków rolnych oraz zwiększenia skali produkcji gospodarstw. Można zatem wnioskować, że wprowadzenie podatku przyspiesza procesy koncentracji najlepszych gospodarstw. Sugeruje to, iż rolnicy nastawieni na produkcję towarową powinni przyjąć ogólne zasady VAT-owskie, jako bardziej dla nich korzystne.

Przy ryczałcie pozostają gospodarstwa słabsze ekonomicznie, które zarazem w mniejszym stopniu odczuwają korzystne skutki opodatkowania. W ich przypadku (zwłaszcza tych najsłabszych ekonomicznie) podatek VAT może przynieść odwrotny skutek. Mogą stać się w dłuższym okresie mniej konkurencyjne (z powodu np. niższej skali inwestycji podnoszących jakość produktów oraz wydajności pracy). Ich szanse na rynku, zwłaszcza tym poszerzonym po wejściu Polski w strukturę Unii Europejskiej, mogą okazać się znacznie mniejsze.

Przeprowadzone badania ukazały ponadto, że wybór systemu VAT-owskiego, jako podstawy rozliczania z Urzędem Skarbowym, zależy nie tylko od skali produkcji danego gospodarstwa, ale również od jej kierunku. Jak wykazano w poprzednich pracach tego zeszytu, wartość płaconego przy zakupie środków produkcji podatku naliczonego różni się bowiem w przypadku poszczególnych profili produkcji.

Uzyskane wyniki są obciążone faktem, iż w trakcie przeprowadzania badań podstawowe środki produkcji były objęte zerową stawką VAT-u. Na podatek naliczony od środków produkcji składał się więc tylko VAT od wydatków zaliczanych do kosztów pośrednich (energia elektryczna, paliwa itp.), a te stanowią (po wyłączeniu pasz własnej produkcji) zaledwie ok. 25–30% kosztów. Podatek VAT nie podwyższał zatem znacznie kosztów. Sytuacja ta uległa zmianie po podniesieniu stawki VAT-u na środki produkcji objęte wcześniej stawką zerową, a skutki tego obserwować będziemy w najbliższym okresie.

Możliwość rozliczania się na zasadach ogólnych nabiera szczególnego znaczenia w przypadku, gdy wartość dodana rolnictwa jest wysoka. Zwolnienie z VAT-u skutkuje tym, że im bardziej zaawansowana i proinwestycyjna produkcja rolna, tym większe obciążenia fiskalne rolnika. Przy zacofanym rolnictwie, wartość zakupionych środków produkcji jest w zasadzie tak niska, że wpływ VAT-u można praktycznie pominąć.

Z kolei gospodarstwa rozwojowe przeznaczają znaczne środki finansowe na inwestycje, co sprawia, że w ich przypadku bardziej opłacalne jest rozliczanie się z podatku VAT na zasadach ogólnych (uwzględnienie w obliczeniach kwoty podatku naliczonego płaconego przy zakupach inwestycyjnych). Tylko wówczas bowiem rolnicy ci będą mogli odzyskać pełny VAT płacony przy ponoszonych wydatkach.

Prezentowane wnioski mają charakter ogólny, są w przeważającej mierze wypadkową uzyskanych wyników, opartych na przesłankach ekonomicznych. Wobec różnorodności struktur produkcyjnych i osiąganego zysku w różnych grupach gospodarstw i profilach produkcji, wysokość opodatkowania i jego znaczenie dla poszczególnych gospodarstw są stosunkowo zróżnicowane.

Decyzje rolników co do wyboru systemu VAT-owskiego są ponadto sprawą bardzo indywidualną i poza czynnikami czysto ekonomicznymi, kierują się oni własnymi przekonaniem oraz odczuciami. Barierą jest często niechęć rolników

do urzędów i związanej z nimi biurokracji, a także obawa przed zaglądaniem fiskusa do ich „podwórka”. Rolnicy biorący udział w przeprowadzanym badaniu ankietowym ujawnili jednocześnie obawy, że wprowadzenie podatku VAT stanowi wstęp do opodatkowania ich dochodów, co będzie ułatwione, gdy urzędy skarbowe wejdą w posiadanie informacji o ich obrotach. Zwiększa to różnorodność elementów decydujących o stosunku właścicieli gospodarstw rolnych do podatku VAT. Ewentualne próby wpływania na uprofilowanie tego stosunku będą musiały uwzględniać zarówno wielorakość tych czynników, jak i zmienność ich znaczenia dla podejmowanych działań.

Justyna Wiktorowicz, Janusz Zrobek

VAT IN THE LIGHT OF EMPIRICAL RESEARCH AMONG FARMERS

The paper contains results of empirical research concerning farmers' attitude towards VAT and its versions. Research was conducted among farmers. Taking these results under consideration, it turns out that the majority of farmers do not perceive advantages following from the great potential of VAT. Hence, they prefer simple solution, that is the flat rate scheme. It results also from the economic weakness of farms which do not experience considerable benefits from the normal system of VAT. Research's results support the thesis that in general, only buoyant farmers who invest a lot and develop their activity, use normal tax scheme.